

IZABELA SKIERSKA
(4 XII 1967–2 IV 2014)

Dnia 9 kwietnia 2014 r. na cmentarzu w Szczecinku pożegnaliśmy Profesor Izabelę Skierską, szanowaną koleżankę, dobrego i mądrego człowieka, uznaną mediewistkę. Zmarła w Poznaniu w wieku zaledwie 46 lat po długiej chorobie nowotworowej, wyniszczającej Jej siły fizyczne. W tym najgorszym możliwym położeniu towarzyszyła Jej siła ducha. Ten dar pozwolił Jej do końca zachować jasność umysłu, poczucie własnej wartości i godności oraz dzielić się z bliskimi, którzy przez ostatnie miesiące nieprzerwanie Jej towarzyszyli, swoim dobrym nastawieniem i życzliwością.

Iza urodziła się w Szczecinku. Jej ojciec Stanisław był elektrykiem w tamtejszym Państwowym Ośrodku Maszynowym, a matka Bogumiła, z domu Piotrowska, również pracowała zawodowo (w szczecineckim handlu). Iza w 1986 r. w Szczecinku zdała maturę w Liceum Ekonomicznym i w tym samym roku podjęła studia historyczne na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Pod kierunkiem Antoniego Gąsiorowskiego z Instytutu Historii PAN napisała pracę magisterską pt. „Konsystorz poznański za oficjalatu Wojciecha z Gaju (1484–1487)”, opartą na analizie rękopiśmiennych ksiąg tego konsystorza. Egzamin magisterski złożyła na UAM w czerwcu 1991 r. Dnia 1 lipca zatrudniona została w Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Wielkopolski w Średniowieczu IH PAN w Poznaniu na etacie asystenta, a od 1 stycznia 2003 r. adiunkta i zarazem kierownika tej Pracowni. Dnia 5 grudnia 2002 r. w Instytucie Historii PAN obroniła pracę doktorską pt. *Obowiązek mszalny w średniowiecznej Polsce* (wyd. 2003). Rozprawa ta wyróżniona została w 2004 r. w Konkursie im. Klemensa Szaniawskiego, organizowanym przez Fundację Stefana Batorego oraz Towarzystwo Popierania i Krzewienia Nauk. Promotorem Jej doktoratu był A. Gąsiorowski. Dnia 5 listopada 2009 r. zakończyła w IH PAN postępowanie habilitacyjne obszerną rozprawą *Sabbatha sanctifies. Dzień święty w średniowiecznej Polsce* (wyd. 2008), pierwszą wydaną w Polsce całościową monografią tej problematyki. W 2010 r. otrzymała profesurę w Instytucie Historii PAN.

Doskonale wpisała się w działalność poznańskiej Pracowni Słownika: w latach 1993–2014 opublikowała ponad 200 haseł w kolejnych 10 zeszytach *Słownika historyczno-geograficznego województwa poznańskiego w średniowieczu*, w tym kilku-arkuszowe. Swobodnie wychodziła poza przestrzeń słownikową, realizując się w różnych obszarach życia naukowego. Była sekretarzem redakcji wydawanych w Poznaniu „Roczników Historycznych” (od 1999), recenzentką kilku czasopism, aktywnym członkiem Komisji Historycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1999), włączona została do grona recenzentów projektów badawczych zgłaszanych m.in. do Komitetu Badań Naukowych. Od 2013 r. należała do Polskiej Grupy Międzynarodowej Komisji Historii Porównawczej Chrześcijaństwa przy Polskiej Akademii Umiejętności (Commission Internationale d’Histoire et d’Études du Christianisme, CIHEC), z którą współpracowała już od 2004 r. poprzez udział z referatami w konferencjach.

Przebywała na stypendiach i stażach w Getyndze, Berlinie, Pradze i Marburgu. Wygłaszała referaty na wielu konferencjach w kraju, a za granicą szczególnie w Niemczech i Czechach. Publikowała dużo i systematycznie w polskich, czeskich, niemieckich i angielskich wydawnictwach, a Jej prymarne zainteresowania oscylowały wokół średniowiecznej kultury łacińskiej, dziejów Kościoła w Polsce oraz osadnictwa średniowiecznej Wielkopolski. Była współwydawczynią kilku publikacji źródłowych. Znakomicie adiustowała, redagowała i formatowała książki, były ich dziesiątki, w tym dziewięć kolejnych zeszytów poznańskiego *Słownika*. Jej praca była niejednokrotnie bezinteresowna.

Działalność naukową rozpoczęła w 1992 r. od recenzji książek. Recenzji napisała sporo, a recenzentem była idealnym: kompetentna, formułująca wnikliwe wnioski, nierzadko krytyczne, stawiająca nowe pytania badawcze oraz wskazująca źródła i literaturę do wykorzystania, ale nie forsowała własnych koncepcji (w 2015 r. wydana została książka poświęcona pamięci Izy z pełną bibliografią Jej prac: *Memoria. Studia historyczne poświęcone pamięci Izabeli Skierskiej (1967–2014)*, red. G. Rutkowska i A. Gąsiorowski).

Od 1994 r. publikowała już własne artykuły, omawiając tematy prawie nieobecne w polskiej literaturze. Rozpoczęła od pisania o średniowiecznym dworze i urzędzie biskupim oraz o świętach „kobiecych” w polskim ustawodawstwie synodalnym¹. Potem ukazała się seria artykułów o konsystorzach — pokłosie zaszczipionych Jej przez A. Gąsiorowskiego, jeszcze podczas pisania pracy magisterskiej, zainteresowań dziejami sądownictwa kościelnego. Oboje wspólnie prowadzili badania nad konsystorzem gnieźnieńskim i opublikowali kilka artykułów o oficjalatach generalnych gnieźnieńskich i okręgowych tej diecezji, a już samodzielnie zajmowała się konsystorzem kaliskim i poznańskim².

Kwerendy archiwalne stale rozszerzała, prowadząc je w masowych źródłach sądowych i administracyjnych polskich diecezji średniowiecznych (akta biskupie, wszystkie zachowane księgi konsystorza gnieźnieńskiego, kaliskiego i wieluńskiego z XV w., księgi kapitulne i wizytacji), także świeckich (zwłaszcza akta sądów i wilkierze cechowe). Doskonale rozpoznała źródła normatywne, a więc ustawodawstwo ogólnokościelne i partykularne (diecezjalne), regulujące życie

liturgiczne i organizacyjne (administracyjne) Kościoła. Swobodnie poruszała się w gąszczu źródeł o charakterze normatywnym oraz w wielu innych, np. hagiograficznych. Imponowała znajomością literatury, zwłaszcza historiografii niemieckiej.

Efektom tych studiów były artykuły, potem książki (doktorat i habilitacja), porządkujące i dogłębnie omawiające zagadnienia związane z miejscem Kościoła i religii w społecznym krajobrazie miejskim. Zajęła się też kluczowym dla poznania dziejów Kościoła w mieście problemem funkcjonowania parafii, opracowując przy okazji tematy prawie nieznane polskiej literaturze, a więc finansów parafialnych, witrów czy ogłoszeń parafialnych³. Zajmowała się również kalendarzami, w tym kalendarzem opactwa w Ołbinie (weryfikując część dotychczasowych ustaleń) i kalendarzami uniwersyteckimi⁴. Opublikowała rozprawy o rachunkach kapituły łęczyckiej, o przekazie rocznika poznańskiego uważanym za zaginiony, a przez Nią odnalezionym w Staatsbibliothek w Berlinie, a wreszcie użyteczny wykaz źródeł do badania praktyk religijnych⁵.

Powracała do zagadnień, które pasjonowały Ją od czasów pierwszych kwend archiwalnych, czyli zarządu dóbr biskupich, itinerariów i dworów biskupów. Jeden z Jej ostatnich wydanych tekstów dotyczył udziału krewnych biskupa w zarządzie kompleksami dóbr biskupich⁶. Temat chciała kontynuować: pozostawiła nie ukończone itinerarium biskupa poznańskiego Andrzeja Bnińskiego (1438–1479).

Podobnie nie zdążyła przygotowywać do publikacji monografii o roli Bogurodzicy w świadomości Polaków. Tematem tym zainteresowała się pod koniec 2008 r., gdy otrzymała zaproszenie do uczestnictwa w międzynarodowym projekcie dotyczącym miejsc pamięci, zwłaszcza w Europie Wschodniej („Religiöse Erinnerungsorte im östlichen Europa”). Prowadziła studia m.in. nad czasem powstania tej pieśni, autorstwem, budową, poświadczeniami wykonania od średniowiecza do współczesności itd. Zwiastunami przygotowywanej publikacji były dwa artykuły⁷.

Kolejnym obszarem Jej badań były dzieje Wielkopolski. Oprócz wielu haseł opublikowanych w *Słowniku* były też artykuły o drzwicach gnieźnieńskich, o miastach Koło, Książ i Szamotuły, też o wsiach, m.in. o Tarnowie Podgórnym i innych⁸.

Podejmowała również temat itinerariów średniowiecznych władców i zainicjowała serię *Itineraria Jagiellonów*. Już po Jej śmierci ukazał się tom pierwszy tej serii — w jego powstanie wniosła znaczący udział, opisany w przedmowie do tej publikacji (*Itinerarium króla Kazimierza Jagiellończyka*, 2014). Sama lub z A. Gąsiorowskim opublikowała kilka artykułów i recenzji poświęconych tej tematyce⁹.

Położyła duże zasługi na polu edycji źródeł historycznych. Wspólnie z A. Gąsiorowskim, Tomaszem Jasińskim i Tomaszem Jurkiem wydała *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*, t. 11 (1999). W następnych latach ukazało się pięć tomów metryk uniwersytetu krakowskiego (2000–2011), których również była współwydawczynią¹⁰. Jedna z nich, *Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402–1541*, otrzymała nagrodę Klio w kategorii edytorskiej w 2011 r. Iza była też współwydawczynią odnalezionej przez siebie w Staatsbibliothek w Berlinie

jedynej znanej i może jedynej zachowanej księgi miejskiej Szamotuł¹¹. Ta z kolei księga wyróżniona została w konkursie na wydarzenie muzealne roku w Wielkopolsce pn. IZABELLA 2011 nagrodą pierwszego stopnia w kategorii wydawnictw. W ten nurt swojej działalności wniosła nie tylko naukowy i organizacyjny wkład (m.in. dbała o obsługę kolejnych grantów). Ponieważ od dawna interesowała się możliwościami publikacji źródeł na płytach kompaktowych (pisała na ten temat już w 1997 w KH), zadbała o to, by do kolejnych publikacji źródłowych, których była współwydawcą, dołączane były płyty z obrazem rękopisu.

Dla Izy historia była pasją i posłannictwem. Nie odmawiała, gdy proszono ją o udział w konferencjach, o konsultacje, wywiad dla radia, gazety czy telewizji, wygłoszenie wykładu dla szerszej publiczności, albo proponowano udział w seminariach i warsztatach źródłoznawczych dla studentów, bibliotekarzy czy w otwartych dla publiczności panelach dyskusyjnych. Jeszcze 23 listopada 2013 r., mimo choroby, pojechała do podpoznańskiego Gołęczewa, by tam, w sali miejscowej szkoły podstawowej, wygłosić swój ostatni już publiczny wykład.

W Pracowni Słownika zapamiętamy naszą wieloletnią koleżankę jako osobę, z którą chciało się pracować i podejmować kolejne wyzwania. Od 1 stycznia 2003 r. kierowała naszym zespołem i nie zrobiła nic... Nie zrobiła nic, co mogłoby zburzyć dotychczasowe poczucie wzajemnego zaufania, szacunku i uczciwości. Nadal przez ponad 11 lat obowiązywały w Słowniku te same zasady naukowe i moralne jak za Jej poprzedników. Dbała zresztą o to, by poprzedni kierownicy Pracowni, czyli Krystyna Górską-Gołaska i Antoni Gąsiorowski, stale obecni byli w zespole — w każdej sytuacji mogliśmy korzystać z ich pomocy. W ostatnich miesiącach życia Izy z kolei to my mogliśmy udzielać Jej wsparcia.

Jestem przekonana, że ci, którzy 9 kwietnia 2014 r. żegnali ją w Szczecinku, nie odbyli długiej podróży z najróżniejszych, często odległych zakątków Polski, by pożegnać „tylko” wybitnego Naukowca. Kilkaset osób chciało przede wszystkim towarzyszyć po raz ostatni bliskiemu Człowiekowi.

Grażyna Rutkowska
(Poznań)

¹ *Dwór i urząd biskupi w późnośredniowiecznej diecezji poznańskiej*, RH 60, 1994, s. 185–202; *Święta „kobiece” w polskim średniowiecznym ustawodawstwie synodalnym*, w: *Kobieta w kulturze średniowiecznej Europy*, red. A. Gąsiorowski, Poznań 1995, s. 79–88.

² *Średniowieczni oficjale gnieźnieńscy*, RH 61, 1995, s. 37–86; *Oficjale okręgowe w późnośredniowiecznej archidiecezji gnieźnieńskiej*, CPH 47, 1995, s. 93–124; *Początki oficjalu kamieńskiego archidiecezji gnieźnieńskiej (wieki XIV–XV)*, KH 103, 1996, 2, s. 3–21; *Oficjalat kaliski w XV wieku*, „Rocznik Kaliski” 25, 1994–1995, s. 95–132; *Konsystorz gnieźnieński w XV wieku*, w: *1000 lat Archidiecezji Gnieźnieńskiej*, red. J. Strzelczyk, J. Górny, Gniezno 2000, s. 193–215; *Późnośredniowieczny konsystorz poznański*, w: *Ostrów Tumski — kolebka Poznania*, red. L. Wilczyński, Poznań 2004, s. 79–135; *Sądownictwo oficjaleń okręgowych (foralnych) w późnośredniowiecznej Polsce*, w: „*Sacri canones servandi sunt*”. *Ius canonicum et status ecclesiae saeculis XIII–XV*, red. P. Krafl, Praha 2008, s. 352–360.

³ *Konflikty międzyparafialne w późnośredniowiecznym Kaliszu*, RH 70, 2004, s. 145–166; *Pleban w późnośredniowiecznej Polsce*, w: *Kolory i struktury średniowiecza*, red. W. Fałkowski, Warszawa 2004, s. 153–164 [brak połowy artykułu], wyd. 1 poprawione, Warszawa

2004, s. 155–180; *Einkünfte der Pfarrer im spätmittelalterlichen Polen*, w: *Pfarreien im Mittelalter*, red. N. Kruppa, L. Zygmier, Göttingen 2008, s. 551–571. We wrześniu 2011 r. na IV Kongresie Mediewistów Polskich w Poznaniu wygłosiła referat „Ogłoszenia parafialne w późnośredniowiecznej Polsce” (materiały z Kongresu nie zostały opublikowane); *Zarząd finansami parafii w późnym średniowieczu*, „*Ecclesia. Studia z dziejów Wielkopolski*”, t. 8, 2013, s. 7–26. Warto podkreślić, że w licznych hasłach publikowanych przez nią w *Słowniku historyczno-geograficznym* zagadnienia te też były podnoszone, np. w hasle *Święty Marcin*.

⁴ *Jeszcze o kalendarzu opactwa św. Wincentego na wrocławskim Ołbinie*, w: *Europa Środkowa i Wschodnia w polityce Piastów*, red. K. Zielińska-Melkowska, Toruń 1997, s. 349–363; *Wojciech, Jerzy i Marek — trzej święci sąsiedzi w polskim kalendarzu średniowiecznym*, RH 63, 1997, s. 17–58; *Kalendarz świąteczny na średniowiecznym uniwersytecie*. Praga, Heidelberg, Kraków, Lipsk, RH 76, 2010, s. 27–75.

⁵ *Ornaty, sierpy i węgiel. O rachunkach łączycykiej kapituły kolegiackiej w I połowie XV wieku*, w: *Ecclesia — cultura — potestas. Studia z dziejów kultury i społeczeństwa*, red. P. Kras i in., Kraków 2006, s. 169–184; *Źródła do badania praktyk religijnych w średniowiecznej Polsce: Akta sądów kościelnych i kapituł*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*” 87, 2007, s. 173–195; *Rocznik poznański I zaginiony i... odnaleziony*, RH 77, 2011, s. 183–203.

⁶ Wspomniany już wyżej Dwór i urząd biskupi wydała w 1994 r., a po latach artykuł *Ad fratres et nepotes secundum carnem totus intentus. Późnośredniowieczny biskup polski wśród krewnych*, w: *Fundamenty średniowiecznej Europy*, red. R. Biskup, A. Radziwiński, D. Zagórski, Toruń 2014, s. 231–271.

⁷ *Die Bogurodzica*, w: *Religiöse Erinnerungsorte in Ostmitteleuropa. Konstitution und Konkurrenz im nationen und epochenübergreifenden Zugriff*, red. J. Bahlcke, S. Rohdewald, T. Wunsch, Berlin 2013, s. 285–293; *Pieśń „Bogurodzica” i jej miejsce w świadomości Polaków*, w: *Conflictus magnus apud Grunwald 1410. Między historią a tradycją*, red. K. Ożóg, J. Trupinda, Malbork 2013, s. 249–260.

⁸ O drzwiach gnieźnieńskich wyd. w: *The Oxford Dictionary of the Middle Ages*, vol. 2, Oxford 2010, s. 730; *Obraz Szamotuł u progu zaborów. Tzw. Indaganda pruska z roku 1793*, w: *Szamotuły. Karty z dziejów miasta 2*, red. I. Skierska, Szamotuły 2009, s. 149–168; *Miasto Książ według ankiety pruskiej z 1793 roku*, „*Śremski Notatnik Historyczny*” 5, 2010, s. 7–19; *Słowo wstępne*, w: *Królewskie miasto Koło. Studia w 650. rocznicę lokacji miasta*, red. I. Skierska, Koło 2012, s. 7–18; *Średniowieczne dzieje gminy Tarnowo Podgórne*, wspólnie z P. Dembińskim i G. Rutkowską, w: *Dzieje gminy Tarnowo Podgórne*, red. W. Bukowski i in., t. 1, Tarnowo Podgórne 2013, s. 55–277. Na pograniczu zainteresowań wielkopolskim osadnictwem i dziejami Kościoła sytuuje się artykuł *Spuren des mittelalterlichen Kirchenbesitzes in der Toponymie Großpolens*, „*Siedlungsforschung. Archäologie — Geschichte — Geographie*”, t. 20, 2002, s. 65–78.

⁹ Tylko przykładowo: *Średniowieczna monarchia objazdowa. Władca w centralnych ośrodkach państwa*, w: *Sedes regni principales*, red. B. Trelińska, Sandomierz 1999, s. 67–80, wspólnie z A. Gąsiorowskim. W ten nurt wpisują się też *Królewskie łowy świąteczne*, w: *Peregrinatio ad veritatem*, red. U. Borkowska OSU i in., Lublin 2004, s. 481–488; *Terminy koronacji, ślubów, chrztów i pogrzebów polskich władców w średniowieczu*, w: *Fontes et historia*, red. T. Jurek, I. Skierska, Poznań 2007, s. 203–228.

¹⁰ *Księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z XV wieku*, wyd. A. Gąsiorowski, współpr. T. Jurek, I. Skierska, W. Swoboda, Kraków 2000; *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400–1508*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, t. 1–2, Kraków 2004; *Metryka czyli album Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1509–1551*, wyd. iidem, Warszawa 2010; *Najstarsza księga promocji Wydziału Sztuk Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1402–1541*, wyd. iidem, Warszawa 2011.

¹¹ *Szamotulska księga ławnicza z lat 1567–1579*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, Szamotuły 2010.